

РИНОК ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

О. І. Кириченко

*Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, м. Харків, Україна, 61002.*

E-mail: alex_kirich@ukr.net

Отримана 30 травня 2012, прийнята 22 червня 2012.

Анотація. В статті розглядається стан транспортної інфраструктури України. Виявлені особливості становлення національного ринку транспортних послуг. Проаналізовані основні проблеми, які стримують забезпечення зростаючого за обсягами і якістю попиту на транспортні послуги, та виявлені тенденції розвитку українського ринку транспортних послуг. Розроблені рекомендації щодо покращення якості транспортних послуг. Запропоновано пріоритетні напрямки з відновлення транспортного комплексу України. Досліджені фактори, що впливають на формування державної політики, орієнтованої на забезпечення транспортного сектора інвестиційними ресурсами.

Ключові слова: транспортний комплекс України, транспортні послуги, безпека руху, інвестиційний потенціал.

РЫНОК ТРАНСПОРТНЫХ УСЛУГ: АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ПРОБЛЕМ И ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ

А. И. Кириченко

*Харьковская национальная академия городского хозяйства,
ул. Революции, 12, г. Харьков, Украина, 61002.*

E-mail: alex_kirich@ukr.net

Получена 30 мая 2012, принята 22 июня 2012

Аннотация. В статье рассматривается состояние транспортной инфраструктуры Украины. Выявлены особенности становления национального рынка транспортных услуг. Проанализированы основные проблемы, которые сдерживают обеспечение возрастающего по объемам и качеству спроса на транспортные услуги, и выявлены тенденции развития украинского рынка транспортных услуг. Разработаны рекомендации относительно улучшения качества транспортных услуг. Предложены приоритетные направления по восстановлению транспортного комплекса Украины. Исследованы факторы, которые влияют на формирование государственной политики, ориентированной на обеспечение транспортного сектора инвестиционными ресурсами.

Ключевые слова: транспортный комплекс Украины, транспортные услуги, безопасность движения, инвестиционный потенциал.

TRANSPORT SERVICE MARKET: ANALYSIS OF KEY ISSUES AND PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT

Alexander Kirichenko

*Kharkiv National Academy of Municipal Economy,
12, Revolution Str., Kharkov, Ukraine, 61002.*

E-mail: alex_kirich@ukr.net

Received 30 May 2012; accepted 22 June 2012

Abstract. The article discusses the state of the transport infrastructure in Ukraine. The features of the formation of the national transport market. Analyzed the main problems that hinder provision for increasing the volume and quality of transport demand, and tendencies of development of the Ukrainian market of transport services. Recommendations for improving the quality of transport services. Proposed priorities for the restoration of the transport complex of Ukraine. The factors that influence the formation of public policies oriented to the transport sector investment resources.

Keywords: transport complex of Ukraine, transportation, safety, investment potential.

Вступ

Актуальність цієї теми обумовлена тим, що в сучасних умовах розвитку ринкових відносин особливого соціально-економічного значення набуває дослідження проблем функціонування та розвитку транспортних систем. Відсутність фінансових ресурсів на їх розвиток – це поштовх до глибокої кризи транспортних підприємств, що стало результатом неспроможності забезпечити населення якісними транспортними послугами у регіональному розрізі.

Економічні проблеми розвитку ринку транспортних послуг були висвітлені в працях багатьох вчених, зокрема І. М. Аксенова [1], А. Е. Горєва [2], А. М. Редзюка [7], Е. А. Сафронова [8], А. А. Сміхова [9], Р. Єлсopa [10] та інших.

Проте на сьогоднішній день доволі мало інформації щодо коливань на українському ринку транспортних послуг, а саме: місткості, стану, тенденцій розвитку та ситуації, яка склалася.

Виклад основного матеріалу

Аналіз літератури показує, що стан транспортної інфраструктури не забезпечує єдності транспортної системи, яка є однією з головних причин низької якості транспортних послуг, наданих під час транспортування пасажирів та вантажів. На сучасному етапі виникла нова сукупність взаємопов'язаних проблем забезпечення комплексного розвитку та раціонально-

го функціонування різних видів транспорту України. З погляду світового досвіду і тенденцій розвитку глобального ринку транспортних послуг, Україна нині на етапі формування і консолідації галузі, істотно поступаючись країнам Західної Європи як за якістю, так і за комплексністю послуг, які надаються національними транспортними компаніями.

Подальший розвиток українського ринку транспортних послуг, зміна конкурентних умов на ринку будуть безпосередньо залежати від факторів зовнішнього та внутрішнього порядку.

В економічному житті країни транспорт посідає особливе місце. По-перше, він забезпечує зв'язок між різними галузями економіки. По-друге, здійснюється рух продукції зі сфери виробництва до сфери обігу, а тим самим транспортна діяльність виступає продовженням процесу виробництва в межах обігу.

Пріоритетною ознакою національної транспортної політики є становлення національного ринку транспортних послуг. Транспортні послуги потрібно розглядати як сукупність послуг, пов'язаних з фізичним переміщенням у просторі пасажирів, багажу та вантажів.

Продукцією транспорту є безпосередньо сам процес переміщення товарів від виробника до споживача. В цьому й полягає суть транспортних послуг. Вони – основна пов'язуюча ланка між продавцем і покупцем [3].

Донедавна більшість транспортних підприємств виконували тільки операції перевезення,

не турбуючись про надання спектра інших послуг. Проте нові економічні умови, формування ринку транспортних послуг, поява та посилення конкуренції між підприємствами транспорту спонукають до активного вивчення досвіду функціонування транспорту країн з ринковою економікою. Поняття «послуга транспорту» починає широко використовуватися в практиці організації та планування роботи транспорту.

Послуга транспорту визначається як підвид діяльності транспорту, що спрямований на задоволення потреб людей і характеризується наявністю необхідного технологічного, економічного, інформаційного, правового та ресурсного забезпечення.

Визначальним елементом транспортного ринку є клієнт, який диктує транспортному підприємству умови транспортного обслуговування. Коли споживач оцінює якість послуг, він порівнює фактичні величини параметрів якості з тими, які очікував, і якщо вони збігаються чи є близькими, то якість вважається задовільною.

Дослідження попиту на транспортні послуги свідчить про те, що однією з головних вимог клієнтів до роботи транспорту є своєчасність відправки та доставки вантажів. Пов'язано це з прагненням більшості вантажовласників до зменшення запасів як в сфері виробництва, так і в сфері обороту, оскільки їх затрати на утримання запасів становлять за деякими галузями 20% і більше від вартості продукції, що випускається. Відсутність гарантії своєчасної доставки чи відправки потрібного вантажу, можливість відмови чи неодноразового відкладення заявки на перевезення були характерними особливостями системи роботи транспорту, що склалися у нас в країні [4].

До критеріїв, які визначають попит на послуги, належать: рід вантажів та обсяг перевезень; розміри території, що обслуговується; номенклатура товарів, що перевозяться; регулярність вантажопотоків; час доставки; рівень тарифів; необхідність зберігання товарів (технологічного простою-пересадки) в циклі доставки; юридичний стан відправника чи одержувача (підприємство чи приватна особа).

Необхідно відзначити, що в Україні обсяги перевезень поступово знижуються, тому що на цей час транспорт ще повністю не забезпечує потреби пасажирів та власників вантажу в перевезеннях. Це пов'язано з нестачею транспорт-

них засобів, неякісною і в значній мірі зношеною матеріально-технічною базою, незадовільною підготовкою вантажів до транспортування, недостатньою відповідальністю транспортних організацій за псування вантажів у дорозі, за їх збереження. Не в повній мірі використовуються потенційні можливості транспортного комплексу по розвитку експорту транспортних послуг.

Отже, досліджуючи ринок транспортних послуг України, можна спостерігати негативну тенденцію спаду попиту на всі види транспортних послуг. Переломним моментом для транспортної системи України став 2008 рік, коли відбулось різке зменшення кількості перевезень пасажирів та вантажів (рис. 1, 2).

На жаль, розвиток транспортного комплексу у 2008–2009 рр. призупинився. З 2008 року відзначаються негативні тенденції падіння

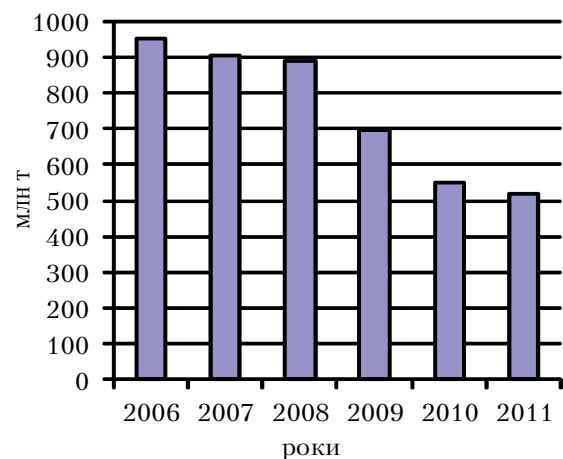

Рисунок 1. Динаміка перевезення вантажів, млн т.

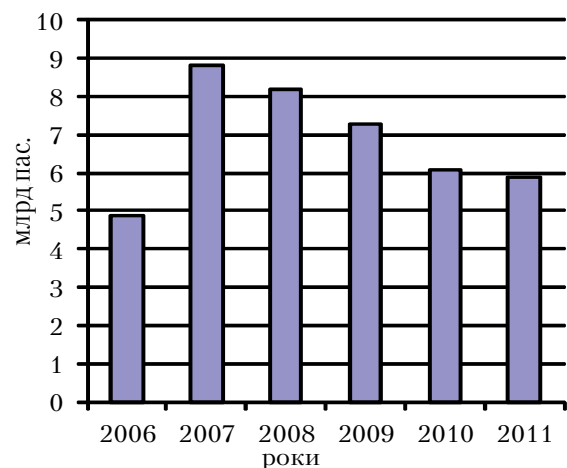

Рисунок 2. Кількість перевезень пасажирів, млрд пас.

обсягів транспортування пасажирів і вантажів усіма складовими транспортної системи. Цю негативну тенденцію можна простежувати навіть на залізничному транспорті, який здійснює основну масу вантажних перевезень, та зменшується роль морського та річкового транспорту, який на 2011 рік є зовсім незначущим.

Внаслідок недостатнього розвитку нормативно-правової бази і низького інвестиційного потенціалу транспортного комплексу збільшується зношення технічних засобів, погіршується їх структура, не забезпечується належна безпека руху. Все це в умовах жорсткої конкуренції призводить до витіснення українських перевізників з міжнародних ринків транспортних послуг, знижує якість обслуговування вітчизняних підприємств і населення, створює реальну загрозу економічній безпеці держави.

Враховуючи це, слід відзначити основні проблеми, які стримують забезпечення зростаючого за обсягами та якістю попиту на транспортні послуги, серед яких:

- недостатнє оновлення основних фондів, рухомого складу на всіх видах транспорту і дорожнього господарства, невідповідність їх технічного рівня перспективним вимогам;
- низький рівень міжгалузевої координації у розвитку транспортної інфраструктури, що призводить до нераціонального використання ресурсів і зниження ефективності використання транспорту;
- слабкий ступінь використання геополітичного положення України та можливостей її транспортних комунікацій для міжнародного транзиту вантажів територією України;
- нерегулярне та неефективне оновлення нормативно-правової бази, що регулює діяльність транспортного комплексу;
- повільне вдосконалення транспортних технологій та недостатня їх пов'язаність з виробничими, торговельними, складськими і митними технологіями;
- неприпустимо низький рівень інформатизації транспортного процесу та інформаційної взаємодії транспорту з іншими галузями економіки;
- недостатня ефективність фінансово-економічних механізмів, що стимулюють надання інвестицій на розвиток транспорту;
- відставання у реалізації державних і галузевих програм у сфері окремих видів діяль-

- ності, видів транспорту, транспортного машинобудування, розбудови державного кордону;
- недостатньо ефективна система управління і регулювання діяльності транспортного комплексу;
- низький рівень кадрової політики в галузі;
- неефективна тарифна політика в галузі транспорту;
- неефективне використання державного майна в транспортній сфері.

Все це визначає необхідність здійснення комплексу організаційно-правових, економічних і техніко-технологічних заходів, розрахованих як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу, які б забезпечували розвиток транспортно-дорожнього комплексу у тісному поєднанні з процесами, що відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, сприяли розвитку продуктивних сил країни, соціальної мобільності населення [5].

Таким чином, прискорення вирішення цих проблем має важливе значення не тільки для транспортної галузі, але і для держави в цілому, ефективного функціонування її виробничої та соціальної сфер, яке значною мірою забезпечується стабільною і надійною роботою транспорту. Крім того, збільшується роль транспорту у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, реалізації геополітичного потенціалу України як транзитної держави.

Варто зазначити, що транзит дає змогу ефективно використовувати резерви національних транспортних систем, стимулює їх розширене відтворення. Внаслідок цього набуває розвитку транспортне машинобудування, активізується будівництво доріг, пунктів перевалювання вантажів та пов'язаних з ними об'єктів, створюються нові робочі місця.

Тривогу викликає низький рівень техніко-технологічних і економічних параметрів більшості видів вітчизняних транспортних засобів, який не відповідає міжнародним стандартам, що призводить до неминучого їх програшу у світовій конкуренції на ринку транзитних послуг. Тому відбувається експансія іноземних транспортних та експедиційних компаній на український ринок перевезень. Особливо гостро зазначена ситуація відчувається на морському та повітряному транспорті, які майже повністю працюють на ринку міжнародних перевезень і неспроможні витримати конкуренцію світо-

го ринку. Важливим чинником у такій політиці є надання державної підтримки вітчизняним перевізникам.

В результаті дослідження транспортної інфраструктури України можна зробити висновки, що покращення ситуації транспортного комплексу можливе. Однак при цьому слід враховувати, що розширення попиту на перевезення всіма видами транспорту на світових ринках супроводжується більш високими вимогами до якості транспортних послуг.

На сьогоднішній день ступінь використання транспортної інфраструктури України ще досить низький. До облаштування транспортної інфраструктури висуваються високі вимоги з приведення її експлуатаційних характеристик до міжнародних стандартів, гармонізації правової бази, методів тарифного регулювання, транспортно-митних технологій тощо [6].

Таким чином, до пріоритетних напрямків з відновлення транспортного комплексу України, його належного функціонування та подальшого розвитку слід віднести:

- вдосконалення державного механізму прийняття управлінських рішень в галузі транспорту та підвищення швидкості цього процесу;
- призначення на посади керівників транспортно-дорожньої галузі виключно фахівців з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, які мають досвід роботи у галузі;
- створення належних умов для залучення інвесторів;
- стимулювання роботи приватного сектора у транспортній галузі;
- ефективне та економічно-доцільне розпорядження державним майном, оптимізація приватизаційних процесів;
- конкурентоздатна тарифна політика в транспортній галузі, встановлення обґрунтованих тарифів;
- збільшення фінансового навантаження на галузі транспортно-дорожнього комплексу;
- удосконалення нормативно-правової бази в галузі транспорту, її адаптація до вимог європейського законодавства, зокрема прийняття Законів України;
- будівництво сучасної придорожньої інфраструктури винесення вантажно-митних терміналів за межі великих міст України та

здійснення митного оформлення вантажів відповідно до європейських норм;

- у податковій сфері – чітке виконання існуючого законодавства та відповідальність винних за несвоєчасне повернення ПДВ;
- вирішення питання в Уряді щодо відміни регулювання тарифів облдержадміністраціями на перевезення пасажирів у приміському та внутрішньо-обласному сполученні;
- реалізація державної програми реконструкції аеропортів;
- організація швидкісного просування вантажопотоків зовнішньоторговельних і транзитних вантажів за рахунок її концентрації та маршрутизації, введення систем диспетчерського контролю;
- поліпшення взаємодії різних видів транспорту в транспортних вузлах, створення єдиних транспортних вузлів надання пасажирських послуг;
- створення єдиного інформаційного поля для перевізників, вантажовідправників і вантажоодержувачів, експедиторів, органів державного контролю на кордонах.

Таким чином, основними принципами нової політики діяльності транспортного комплексу мають стати: приватизація на транспорті, демонополізація, розвиток конкурентного середовища, спрощення процедур перетину кордонів та інші важливі заходи.

Висновки

Отже, транспортний комплекс України в умовах різкого зростання частки міжнародних перевезень в загальному обсязі перевезень потребує серйозної реструктуризації та оновлення основних фондів, удосконалення технології перевезень і підвищення якості транспортно-експедиційних послуг відповідно до вимог ринкової економіки, європейських та світових стандартів якості у цій галузі.

Для усунення головної причини критичного стану транспортної системи України та її подальшого розвитку на інноваційній основі необхідно сформулювати державну політику, орієнтовану на забезпечення транспортного сектора інвестиційними ресурсами з метою його комплексного розвитку.

Література

1. Аксёнов, И. М. Маркетинг на объектах транспорта [Текст] : Монография / И. М. Аксёнов. – Нежин : Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 336 с.
2. Горев, А. Э. Основы теории транспортных систем [Текст] : Учебное пособие / А. Э. Горев. – СПб. : СПбГАСУ, 2010. – 214 с.
3. Дайнека, О. Г. Єдина транспортна система [Текст] / О. Г. Дайнека. – Харків : ХДЗТ, 2007. – 107 с.
4. Дрьомін, М. С. Маркетинговий аналіз транспортного ринку [Текст] / М. С. Дрьомін // Економіка та підприємництво : Зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів. Вип. 9 / Відп. ред. С. І. Дем'яненко. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 99–106.
5. Зеркалов, Д. В. Транспортна система України [Текст] / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2006. – 704 с.
6. Молокова, Е. Ю. Постоянные устройства транспорта [Текст] / Е. Ю. Молокова. – Иркутск : Изд-во ИГЭА, 2000. – 73 с.
7. Редзюк, А. М. Автомобільний транспорт України: стан, проблеми, перспективи розвитку [Текст] / А. М. Редзюк. – К. : ДП «ДержавтотрансНДІ-проект», 2005. – 400 с.
8. Сафронов, Э. А. Транспортные системы городов и регионов [Текст] : Учебное пособие / Э. А. Сафронов. – М. : Издательство АСВ, 2005. – 272 с.
9. Смехов, А. А. Маркетинговые модели транспортного рынка [Текст] / А. А. Смехов. – М. : Транспорт, 2006. – 120 с.
10. Transportation and Traffic Theory 2007 [Текст] / Edited by Richard E. Allsop, Michael G. H. Bell, Benjamin G. Heydecker. – Heidelberg : Elsevier Ltd, 2007. – 880 p. – ISBN 978-0-08-045375-0.

References

1. Aksenov, I. M. Marketing of transport object. Monograph. Nezhin: Aspekt-Poligraf, 2006. 336 p. (in Russian)
2. Gorev, A. E. Fundamental of transport system. Textbook. St. Petersburg: SPbGASU, 2010. 214 p. (in Russian)
3. Daineka, O. G. Integrated transport system. Kharkiv: HDZT, 2007. 107 p. (in Ukrainian)
4. Dromin, M. S. Marketing analysis of transport market. In: *Edited volume of young researches and postgraduates "Economy and business activity"*, Issue 9. Kyiv: KNEU, 2010, p. 99–106. (in Ukrainian)
5. Zerkalov, D. V. Transport system of Ukraine. Kyiv: Osнова, 2006. 704 p. (in Ukrainian)
6. Molokova, E. Yu. Fixed transport equipment. Irkutsk: IGEA, 2000. 73 p. (in Russian)
7. Redziuk, A. M. Vehicle transport of Ukraine: condition, problems, development prospects. Kyiv: DP "DerzhavtotransNDIproekt", 2005. 400 p. (in Ukrainian)
8. Safronov, E. A. Transport system of cities and regions. Textbook. Moscow: ASB, 2005. 272 p. (in Russian)
9. Smehov, A. A. Marketing model of transport market. Moscow: Transport, 2006. 120 p. (in Russian)
10. Edited by Richard E. Allsop, Michael G. H. Bell, Benjamin G. Heydecker. *Transportation and Traffic Theory 2007*. Heidelberg: Elsevier Ltd, 2007. 880 p. ISBN 978-0-08-045375-0.

Кириченко Олександр Іванович – аспірант кафедри економіки будівництва Харківської національної академії міського господарства. Наукові інтереси: транспортний комплекс, пасажирські перевезення.

Кириченко Александр Иванович – аспирант кафедры экономики строительства Харьковской национальной академии городского хозяйства. Научные интересы: транспортный комплекс, пассажирские перевозки.

Alexander Kirichenko – graduate student of Construction Economics Department of the Kharkov National Academy of Municipal Economy. Research interests: transportation complex, passenger services.